

RESULULLAH'IN [س]س] BEYTÜLMAKDİS FETHİNE DAİR STRATEJİK PLANI

Müslümanların Beytülmakdis ve Mescid-i Aksa hakkında geniş kapsamlı bir bakış açısına sahip olmasını sağlayan **İsra ve Miraç olayı** aynı zamanda İslamın ilk kıblesi olan bu kutsal toprakların fethini de müjdeliyordu. Hz. Peygamber (sas) bu fethine giden süreci ilmek ilmek dokumuştur.

▲ ABD AL-FATTAH EL-AWAIŞI a.elawaisi@isravakfi.org

Beytülmağdis'in fethi için hazırlanan stratejik planı, siyasî ve jeopolitik haritayı, Resulullah'ın (sas) dönemi açısından incelediğimizde ortaya şöyle bir sonuç çıkar: *Kökten Değişim Örneği: İsrâ ve Mirâc Yolculuğu* adlı eserde tartışıldığı gibi, Resulullah ve Mekke'deki güçsüz düşürülen (müstaz'af) Müslümanlar İsrâ ve Mirâc olayı ile Beytülmağdis ve Mescid-i Aksa hakkında kapsamlı bir bakış açısına sahip olmuşlardı. İşte bu bakış açısı onlar için kökten değişimi sağlayacak yeni bir yöndü. Bu önemli dönüşümün ardından Beytülmağdis'in fethi stratejisinin inşasını sağlayacak yeni bir tasavvur ortaya çıkmıştır.

Bir başka ifadeyle, İsrâ ve Mirâc olayı ile gelecek planlamasında rol oynayacak yeni merkezî etkenler gündeme gelmişti. Bu sayede öncelikler yeniden belirlenmiş ve bölgenin yeni siyasî-jeopolitik haritası çizilmişti. Diğer taraftan, Resulullah bu irtibatı ve bu irtibatın sağlam zihni suretini olgusal bir hakikate dönüştürmek istedi. Nitekim bu istek de onun Beytülmağdis'in kurtuluşu ve fethi için başlattığı yoğun çabalarla açık bir şekilde ortaya çıktı.

Gerçekten de Hz. Peygamber İsrâ ve Mirâc sürecinden hemen sonra bakışını Beytülmağdis'in fethine yöneltti. Bununla birlikte risaletin kökleşmesi ve yayılması için -Medine-i Münevvere'ye hicret ederek burada ilk İslam devletinin kurulması gibi- daha önemli bazı vazifeler onu bir süre boyunca Beytülmağdis'in fethine hazırlıktan alıkoymadı. Fakat içinde bulunduğu hiçbir durum Hz. Peygamber'i bu fethi sağlayacak stratejik planlara ve ashabını hazırlamak niyetiyle çalışmalara başlamaktan alıkoymadı.

Hz. Peygamber ilk olarak Müslümanların Beytülmağdis'i fethedecekleri müjdesini verdi. Örneğin, hicrî 58 (milâdî 678) yılında vefat ederek Beytülmağdis'teki Rahmet Mezarlığı'na defnedilen Şeddad bin Evs (ra) şunları söylemiştir: "Şam fethedilecektir, Beytülmağdis fethedilecektir. Allah'ın izniyle, sen ve çocukların bu fetihle oraya imam olacaksınız." Hicrî 9. yıldaki Tebük Gazvesi (m. 630) sırasında da Resu-

» Üzerinde Osmanlı Türkçesiyle "Her kime Kâbe nasib olsa Hüda rahmet ider / Her kişi sevdiğini hanesine davet ider" yazılı Kâbe tasvirli bir çini pano.

lullah ashabına aynı mesajı vermeye devam etti. Avf b. Malik (ra) "Kıyametten önce şu altı şeyi say: İlki benim ölümüdür. İkincisi Beytülmağdis'in fethidir..." buyurdu. Bu hadis-i şerif, Beytülmağdis'in fethinin Resulullah hayattayken değil, onun vefatından sonra gerçekleşeceğinin delilidir.

El-Halil şehrinin toprakları, sadece Beytülmağdis tarihi için değil, İslam tarihi boyunca da ilk İslamî vakıf olma özelliğine sahiptir. Güvenilir delillere ve Resulullah'a nispet edilen sahih rivayetlere göre, bizzat

Resulullah Beytülmağdis topraklarından bir kısmını oluşturan bugünkü El-Halil şehrinin bir bölümünü kıyamet gününe kadar, Temîm b. Evs ed-Dârî'ye (ra), onun kardeşlerine ve soyuna vakfetmiştir. Ayrıca o, Beytülmağdis halkından ilk Müslüman olan sahabedir. Beytülmağdis'in El-Halil şehri yakınlarında bulunan Beytülcibrin köyünde vefat ederek oraya defnedilmiştir.

El-Halil'deki vakfedilen topraklar Resulullah'ın bütün çabasını, Beytülmağdis'in fethine önderlik edecek stratejik bir plan ile siyasî ve jeopoli-

Resulullah gerek Mekke-i Mükerrreme, gerekse Medine-i Münevvere'de **sahabe-i kirâmı Beytülmağdis'in fethine hazırlama çalışmaları** nı sürdürdü.

tik bir haritanın temellerini oluşturmak için harcadığının göstergesidir. Fiilen de Beytülmağdis'in fethinden sonra hüküm süren Müslüman halifeler, bu toprakların vakıflarını güçlendirmişlerdir. Ayrıca birçok âlim de bu vakıf hakkında fetva vermiştir. Bunların başında Hücetü'l-İslam İmam Gazzâlî gelir ki o, "bu vakfa karşı çıkararak onun gerçekleşmesini engelleyen küfrü" hakkında fetva verecek kadar ileri gitmiştir.

29 Ocak 1927 tarihinde Britanyalı baş hâkim High Craft ve Şer'i İstinaf Mahkemesi başkanı Şeyh Halil el-Hâmidî başkanlığında oluşturulan özel mahkeme, 2/26 sayılı hükmünde, sahabe Temîm b. Evs ed-Dârî'nin vakfı ile ilgili; buranın şer'i mahkemelerin hükmü altında bulunduğunu kabul etmiştir. Ayrıca bu hükmünde "tarafımızca gerçek bir vakıf olarak kabul edilen bu vakfa mütevellî atamak şer'i mahkemelerin vazifesidir" şeklinde karar alınmıştır. Filistin'deki İngiliz Manda Hükümeti Genel Sekreteri de Yüksek İslam Şer'i Meclisi başkanına gönderdiği raporda bu vakfı tanıdığını ifade etmiştir.

Özetle, Resulullah'ın bizzat kendisi, Beytülmağdis'in fethinden önce bu vakfı hibe etmiştir. En önemlisi ise bu vakıf, başka bir delile ihtiyaç bırakmaksızın, onun bu bölgenin fethi için ortaya koyduğu planı göstermektedir.

Sahabenin Mescid-i Aksa'yı ziyaret çabası

Resulullah Efendimiz gerek Mekke-i Mükerrreme, gerekse Medine-i Münevvere'de sahabe-i kirâmı Beytülmağdis'in fethine hazırlama çalışmalarını sürdürdü. Bunların sonucunda bir kısmı Beytülmağdis'i »

RESULLAH'IN (SAS) HERAKLEIOS'A MEKTUBU

Medine İslam Devleti'nin kurulmasından, özellikle de Müslümanların savaş halinde oldukları Kureyşliler ile aralarında Hudeybiye Antlaşması'nın yapılmasından sonra Hz. Peygamber hicrî 6. yılda (milâdî 627) o zamanın yöneticilerini İslama davet eden mektupları gönderdi. Bunlardan bir tanesi de Rum Kayseri Hirakl'e [Bizans Kralı Herakleios'a (610-641)] gönderilmişti. Bazı kaynaklara göre Herakleios Persleri (Sâsânîler) yenerek, onlardan kutsal haçı geri aldığı için Allah'a şükürünü takdim etmek üzere Humus'tan İlyâ'ya (Beytülmağdis'e) doğru yola çıkmıştı.

Burada şunu zikretmek uygun olacaktır: Daha önce Persler Bizanslıları hezime uğratmıştı. Herakleios ise karşı saldırı düzenleyerek milâdî 625 yılında onları mağlup etti. Bu olay Kur'an-ı Kerim'de şöyle zikredilir: "Rumlar, yeryüzünün en yakın yerinde yenilgiye uğradılar. Hâlbuki onlar, bu yenilgiden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir" (Rum, 2-4).

Çağımızın Hintli âlimlerinden Ebü'l-Hasan en-Nedvî, Rum suresindeki bu ayetlerin milâdî 616 yılında nazil olduğunu, Herakleios'un Farslılara karşı zaferinin ise milâdî 625 yılında vâki olduğunu ifade etmiştir.

Herakleios İlyâ'ya ulaşıp orada dua ve adağını ifa ettikten sonra, Hz. Peygamber'in elçisi Dihye b. Halife el-Kelbî el-Hazrecî onun huzuruna çıkar. Peygamber Efendimiz'in gönderdiği mektup tercüme edilerek Herakleios'a okunur:

**"Bismillahirrahmanirrahim,
Allah'ın elçisi Muhammed'den Rumların İmparatoru Herakleios'a! Hidayete tabi olanlara selam olsun.
Bundan sonra, İslamı kabul et ki kurtuluşa eresin! Müslüman ol ki, Allah senin ecnini iki kat versin! Eğer (bu davetten) yüz çevirirsen, halkın günahını sen çekersin!"**

İslamda uluslararası ilişkiler konusunda uzman olanlar tarafından da bilindiği gibi bu mektup hem İslam davetini tebliğ etme, hem de savaştan önce bir gözdağı verme anlamı içermektedir. Bazı kaynaklara göre Herakleios, Resulullah'ın bu mektubuna kızmayıp güzel bir şekilde karşılık vermiştir.

Daha sonra Herakleios Şam'dan Konstantiniyye'ye (İstanbul) doğru hareket ederken Rumları toplayarak onlara, (i) Resulullah'a tabi olma teklifini arz etti. Rumlar bunu reddedince onlara, (ii) Resulullah'a cizye vermeyi teklif etti. Rumlar bunu da reddedince bu sefer onlara, (iii) Suriye topraklarını Resulullah'a verip Şam topraklarının da kendisinde kalmak üzere barış yapmalarını teklif etti. Rumların bütün bu tekliflerden yüz çevirip hepsini reddetmesi üzerine Herakleios, "şehrin sınırına ulaştı. Şam'a dönerek 'Elveda sana ey Suriye toprakları' dedi ve İstanbul'a revan oldu."

ziyaret etmek istedi. Bu istek daha önce, Hz. Ömer'in (ra) Müslüman olmasından sonra Erkam b. Ebi'l-Erkam (ra) tarafından ifade edilmişti. Bazı sahabeler hastalıklarından Allah'ın izniyle şifa buldukları vakit Beytülmakdis'te namaz kılmayı adamıştı. Nitekim bir hanım sahabe, Resulullah'ın hanımı Hz. Meymûne (ra) ile Beytülmakdis'i ziyaret adâğı konusunda istişare etmişti. Başka bir sahabe de Mekke fethedildiğinde Beytülmakdis'te namaz kılmayı adamıştır.

Öyle ki, Beytülmakdis sahabe arasında sürekli konuşulur hale gelmişti. Hatta Ebu Zer'in (ra) rivayetine göre artık sahabe Resulullah'ın huzurunda, Mescid-i Nebevî'nin mi, yoksa Mescid-i Aksa'nın mı daha faziletli olduğunu mukayese ediyordu. Bazen de Beytülmakdis ve Mescid-i Aksa hakkında ayrıntılı açıklama gerektiren sorular soruyorlardı. Peygamber Efendimiz'in azat ettiği hanım sahabelerden olan Hz. Meymûne bint Sa'd'a bir gün kendisine gelerek, "Beytülmakdis hakkında bize ne dersin?" diye sordu. Yine bu çerçevede Hz. Ebu Zer Resulullah'a, "Yeryüzünde yapılan ilk ve ikinci mescidin hangileri olduğu" hakkında sorular sormuştu.

Bu olaylar üzerinde biraz durmak istiyorum:

Birinci olay nübüvvetin erken döneminde, yaklaşık olarak beşinci senenin sonlarında gerçekleşmiştir. Bu olayda sahabelerden Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın Beytülmakdis'i ziyaret edip orada namaz kılma isteği ifade edilmektedir. Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn* adlı eserinde naklettiği ve Zehebî'nin sahih olduğunu ifade ettiği rivayete göre, Erkam, nübüvvetin 5. senesinin Zilhicce ayında Hz. Ömer'in Müslüman olmasından sonra, veda etmek için Resulullah'ın yanına gelir. Devamını kendisinden öğrenelim:

"Beytülmakdis'e gitmek üzere Resulullah'a veda etmeye geldim. Resulullah bana 'Nereye gitmek istiyorsun?' diye sordu, ben de 'Beytülmakdis'e' dedim. 'Seni oraya götüren nedir, ticaret için mi gitmek istiyorsun?' buyurdu. Ben de 'Hayır, orada namaz kılmak istiyorum' dedim. Bunun üzerine Resulullah,

'Orada (Mescid-i Aksa), namaz kılmak onun dışında kılınan bin namazdan hayırlıdır' buyurdu."

İkinci olay ise Mekke-i Mükerrerme'nin fethedildiği hicrî 20 Ramazan 8 (m. 11 Ocak 630) tarihinde, Cuma günü gerçekleşmişti. Mekke-i Mükerreme fethedildiğinde Beytülmakdis'te namaz kılacağını adayan sahabe şunları anlatır: Hz. Cabir b. Abdullah'tan (ra) rivayet edildiğine göre, "Bir adam fetih günü Resulullah'a 'Ya Resulallah, Allah sana Mekke'nin fethini nasip ettiğinde Beytülmakdis'te namaz kılmayı adadım' der. Resulullah 'Burada kıl' buyurur. Adam ikinci kez sorar ve yine aynı cevabı alır. Üçüncü kez sorduğunda Resulullah, 'dilediğini yapabilirsin' şeklinde cevap verir. Ebu Davûd bu hadisin rivayetlerinden birine şu cümleleri ekler: "Muhammed'i hak ile gönderene yemin olsun ki, eğer burada namaz kılmış olsaydın Beytülmakdis'te kılmış gibi olurdu."

Üçüncü olay ise Medine döneminde yaşanmıştır. Burada, Allah kendisini hastalığından iyileştirdiğinde Beytülmakdis'te namaz kılmayı adayan bir hanım sahabeden bahsedilir. İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayeti üzere, bir kadın hanımından şikâyetinde bulundu; "Eğer

» Hz. Peygamber (sas) Beytülmakdis'in fethedilmesi gerektiğine işaret etmiş, Müslümanları bu fethin yıllarından hazırlamıştı. Resulullah'ın Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilen kılıcı.

» Müslümanların kalbi
Üç semavî dinin mukaddes kabul ettiği ve hâlihazırda İsrail'in işgal ettiği Beytülmakdis'in kalbi diyebileceğimiz Kubbetü's-Sahra'nın eski bir fotoğrafı.

Allah bana şifa verirse Beytülmakdis'e giderek namaz kılacağım" dedi. Bir süre sonra iyileşti. Yolculuğa hazırlandı ve selamlamak üzere Resulullah'ın eşi Hz. Meymûne'ye uğradı. Ona hastalığından ve adağından bahsetti. Hz. Meymûne de ona, "Burada otur, pişirdiğimden ye ve Resulullah'ın mescidinde namaz kıl! Ben Resulullah'tan şunu işittim ki, 'Orada (Mescid-i Nebevî) kılınan namaz -Mescid-i Harâm dışında- bütün mescitlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir" dedi.

Gazveler ve seriyyeler

Beytülmakdis ziyareti hakkında ki bir diğer kaynak olan İmam Ahmed b. Hanbel'in rivayeti ettiği hadis metni üzerinde durmak isabetli olacaktır. "...Peygamber azatlısı

Meymûne 'Ey Allah'ın Peygamberi, Beytülmakdis hakkında bize ne dersin?' diye sordu. Resulullah, 'Mahşer (insanların ölümden dirildikleri yer) ve menşer (dirildikten sonra insanların dağılacakları yer) toprağıdır. Oraya gidiniz ve orada (Beytülmakdis) namaz kılınız, muhakkak ki orada kılınan bir namaz diğer mescitlerde kılınan bin namaz gibidir' buyurdu. Meymûne, 'Peki oraya gitmeye imkân bulamayan ne yapsın?' diye sordu. Resulullah, 'Kandillerinde yakılmak üzere yağ göndersin. Şüphesiz, oraya hediye gönderen orada namaz kılmış gibidir' diyerek cevap verdi."

Bölgenin içinde bulunduğu bazı siyasî şartlar ve askerî konum, Beytülmakdis fetih planının uygulanmasını ve Beytülmakdis'in siyasî ve jeopolitik haritasının yeni bir aşamaya ulaşmasını zorunlu kılmaktay-

dı. Bu da Müslümanların bulunduğu coğrafyanın kuzeyini ve Şam'ın etrafını Bizans ve tebaasının tehlikesine karşı güvenli kılmaları, onların bu bölgedeki hâkimiyetine son vermeleri ve Müslümanların heybetini gösterme yollarına başvurmaları şeklinde gerçekleşti. Müslümanların lehine olan bu çalışmalar Hudeybiye Antlaşması ve Yemen bölgesinin İslam hâkimiyetine girmesiyle güney bölgelerinde güvenliğin sağlanmasından sonra gerçekleşmişti.

Bu durum Resulullah hayattayken uygulanan birçok askerî teşebbüs ile harp taktik ve metotlarının hazırlığının yapılmasına da imkân sağlamıştı. Bu çerçevede kronolojik olarak şu askerî hazırlıklar yapıldı:

1- Hicrî 5, ikincisi de hicrî 6 (m. Temmuz 629) yılında "Dümetülcedel Gazvesi";

2- Hicrî 6 veya 7 yılında "Hismâ Seriyyesi";

3- Hicrî 8 (m. Eylül 629) yılında "Zâtülatlâh Seriyyesi";

4- Hicrî 8 (m. 629) yılında "Mûte Gazvesi" ve "Zâtüsselâsil Seriyyesi";

5- Hicrî Recep 9 (m. Ekim 630) yılında "Tebük Gazvesi" ki bu Hz. Peygamber hayattayken gerçekleşen son gazveydi.

6- Hicrî 26 Safer 11 (8 Haziran 631) yılında gerçekleşen "Üsâme b. Zeyd'in Ordusu" bu hazırlıklar arasında görülmektedir.

Hicretin 6. yılından başlayarak meydana gelen gazve ve seriyyeler özellikle kuzeybatı bölgesinde (Medine-i Münevver'e) Beytülmakdis'e giden yolun üzerinde bulunduğu bölge gerçekleşmişti. Hz. Peygamber'in İslama davet maksadıyla devlet başkanlarına ve bölgedeki idâ- »

recilere göndermek için elçiler tayin etmesinden de anlaşılıyor ki, köklü değişim daha hicri 6. yıldan itibaren başlamıştı.

Araştırmalarda elde ettiğimiz yeni bilgiler -Yeni Bir Jeopolitik Teori: Beytülmakdis Bereket Daireleri Teorisi adlı eserde de ele aldığımız gibi- Beytülmakdis'in sınırlarının Müte'ye kadar uzandığını gösteriyor. Bu da Resulullah'ın işlevsel ve pratik anlamdaki ilk adımlarının, Beytülmakdis bölgesi sınırları içinde uygulamaya konulduğu anlamına gelmektedir.

Bunun yanı sıra Müte Savaşı'na sıradan bir hâdiseymiş gibi bakmak büyük bir haksızlık olur. Bütünüyle ele alındığında bu savaşın, Resulullah'ın Beytülmakdis'i fethetme planının önemli bir parçası olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda verilecek en yerinde misal; İslam ordusu Müte'den Medine'ye döndüğü vakit, Resulullah'ın sarf ettiği sözlerdir. Müslümanların Medine'ye dönen askerlerin üzerine toprak atıp, "Ey Furrâr!" (sa-

» İlahî kelâm

Hiz. Osman (ra) devrine ait Kur'an-ı Kerim'den olduğu tahmin edilen Kufi yazılı bir sayfa.

vaştan kaçanlar) diyerek tepki göstermesi üzerine Hz. Peygamber, "Onlar savaştan kaçanlar değil, bilakis hücum edenlerdir" diyerek Müte gazilerini onurlandırmıştır.

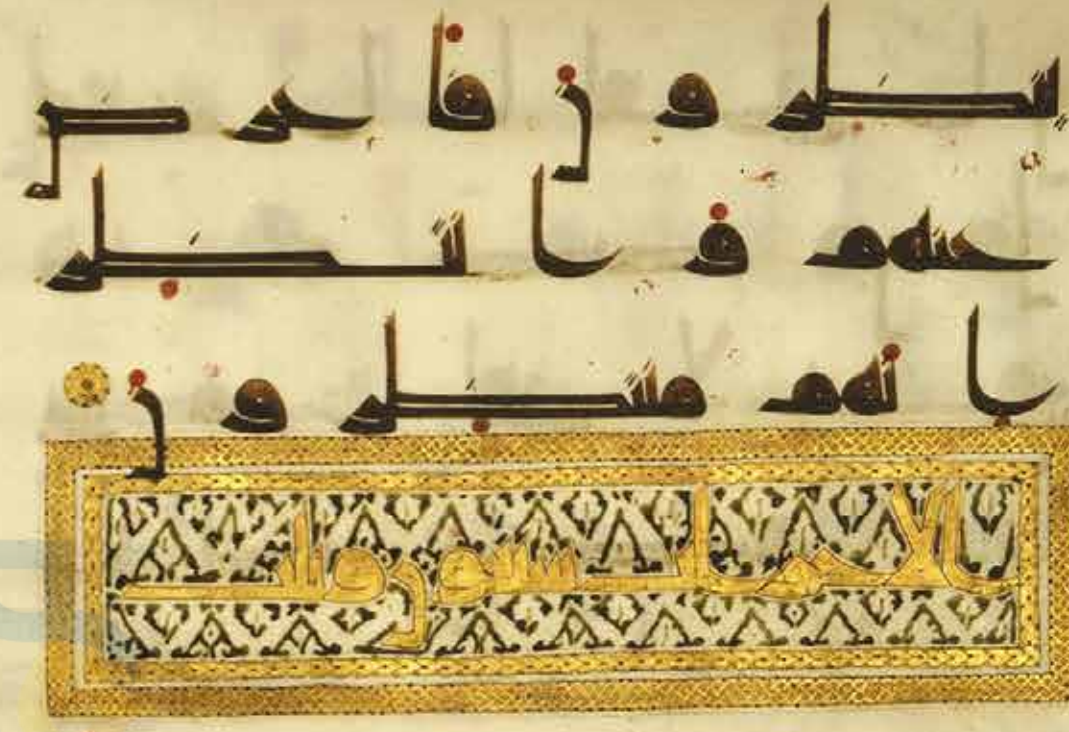
Beytülmakdis'in fethine doğru

Diğer bir önemli hadise ise Mekke-i Mükerreme'nin fethinden bir yıl sonra, Resulullah'ın komutasında icra edilen Tebük Gazvesi'dir. Resulullah günlerce Tebük'te gecelemiş ve Ramazan ayında yaklaşık iki aydır uzak kaldığı Medine-i Münevvere'ye geri dönmüştür. Allah Resülü Tebük'te uzun süre kalmasına rağ-

men bu süre zarfında Bizans ordusu ile herhangi bir savaşa girmemiştir. Bunun yerine zamanını Beytülmakdis yolu üzerinde yerleşik bulunan toplumlarla sulh antlaşmaları yaparak değerlendirmiştir.

Bu antlaşmalardan bir tanesi, Beytülmakdis yakınlarında bulunan ve Kızıldeniz'de stratejik değere sahip bir liman olan (eski Akabe şehrindeki) Eyle bölgesi lideri (Piskoposu) Yuhanna b. Ru'be ile yapılmıştır. Diğer antlaşma ise Ezruh ve Cerbâ köylerinin ahalisiyle yapılmıştır. Ezruh ve Cerbâ bölgeleri Şam ticaret yolu üzerindeydi. Ayrıca Ezruh, Maan şehri yakınlarında bulunmaktadır. Yine Kızıldeniz sahilinde bulunan Maknâ halkı ile de antlaşma yapılmıştır. Resulullah bu bölgelerden birine Alkame b. Mücezziz b. el-Müddicî'yi, Dûmetülcend'e ise Hâlid b. Velid'i (komutan olarak) göndermiştir.

Antlaşmalar Hz. Ebubekir'in Beytülmakdis'in fethinden sonra yapacağı hamleye lojistik destek sağ-

lanması açısından büyük önem arz ediyordu. Stratejik konumundan dolayı özellikle Eyle şehri üzerinden yapılan bu lojistik destek sayesinde Müslüman askerlerin Beytülmakdis'in fethine kadar lazım olan yiyecek dahil bütün ihtiyaçları temin edilmişti.

Bir başka açıdan (muasır yazar) Halil Üsâmine'ye göre, yapılan sulh antlaşmaları Resulullah'ın, "Bizans topraklarını muhasara etmekteki kararlılığımı" göstermekteydi. Üsâmine'ye göre, Bizans topraklarına doğru fetihler yapmak geri dönüşü olmayan bir stratejik plandır. Öte yandan Üsâmine'nin bu söz şu hakikati ortaya koymaktadır: "İslam fetih siyaseti, Resulullah'ın yüce risalet stratejisinin pratikte uygulanmış somut bir sonucudur." Ayrıca Resulullah'ın katıldığı gazvelerin sonuncusu olan Tebük, Beytülmakdis'in fethedilmesinde çok büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte bu gazvenin sonuçları itibarıyla de

Mekke'nin fethine benzediğini ifade etmemiz mümkündür.

Müslümanlar Beytülmakdis'i Resulullah'ın vefatından 5 yıl sonra fethetmişti. Fetih öncesi yapılan hazırlıkların tabii gelişim süreci, gelecekte karşılaşılabilecek muhtemel dezavantajlı hadiselerle karşı belirli kolaylıklar sağlamıştı. Bununla birlikte bütün bu hâdiseler Müslümanların ilk halifesi Hz. Ebubekir'in Şam'da tertip edeceği büyük hamlenin ilk adımlarıydı. Beytülmakdis'in fethi için uzun zamandır yapılan hazırlıklar ve sarf edilen gayret Hz. Ömer'in hicri Cemaziyülevvel 16 (m. 637) yılında gerçekleştirdiği şanlı fetih ile taçlanmıştı.

Bazı muasır kaynaklar Medine-i Münevvere'den hareket eden, saha ve tâbiinden oluşan büyük bir kalabalığın da bu kutlu fetihinde Hz. Ömer ile birlikte Beytülmakdis'e ulaştığını ifade etmektedir. Özellikle bu mülâhaza, sahabenin büyük bir kısmının, (uzun süredir beklenen)

bu önemli olayın bir parçası olmayı ve Resulullah'ın çizdiği Beytülmakdis'in fethi planının son aşamasına şahitlik etmek istediklerini açıkça göstermektedir.

Son olarak şunu belirtmek gerekir ki, Resulullah'ın İsrâ yolculuğu, Müslümanlar ve Beytülmakdis için köklü bir değişim noktası sayılmıştır. Öte yandan Müslümanların Beytülmakdis'i fethi, genel bağlamda ise İslam tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. □

Abd Al-Fattah El-Awaisi
Prof. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Öğretim Üyesi.